

На основу члана 6. став 1. Уредбе о заступнику Републике Србије пред Европским судом за људска права („Службени гласник РС“, број 61/06 –пречишћен текст) објављује се, на српском и енглеском језику, Пресуда Европског суда за људска права по представкама бр. 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4022/08, 4021/08, 29758/07 и 45249/07 – Винчић и други против Србије, која гласи:

„ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

**ПРЕДМЕТ ВИНЧИЋ И ДРУГИ ПОДНОСИОЦИ ПРЕДСТАВКИ
ПРОТИВ СРБИЈЕ**

(Представке бр. 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4022/08, 4021/08, 29758/07 и 45249/07)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

1. децембар 2009. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44. став 2. Конвенције. Могуће су редакторске промене.

У предмету Винчић и други подносиоци представки против Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење) заседајући у већу у чијем су саставу били:

Françoise Tulkens, *председник,*

Vladimiro Zagrebelsky,

Danutė Jočienė,

Dragoљjub Popović,

András Sajó,

Nona Tsotsoria,

Kristina Pardalos, *судије,*

и Sally Dollé, *секретар Одељења,*

после већања на затвореној седници одржаној 10. новембра 2009. године,

изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу тридесет једне засебне представке (бр. 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4022/08, 4021/08, 29758/07 и 45249/07), коју је Суду поднела против Србије према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: “Конвенција”) гђа Александра Винчић и 30 других подносилаца представки (у даљем тексту: “Подносиоци представки”, видети став 5 у даљем тексту), дана 26. октобра 2006. године, 27. октобра 2006. године, 27. октобра 2006. године, 27. октобра 2006. године, 4. децембра 2006. године, 6. децембра 2006. године, 18. децембра 2006. године, 21. децембра 2006. године, 21. децембра 2006. године, 11. јануара 2007. године, 11. јануара 2007. године, 15. јануара 2007. године, 2. фебруара 2007. године, 6. фебруара 2007. године, 30. јануара 2007. године, 19. фебруара 2007. године, 1. марта 2007. године, 8. марта 2007. године, 21. марта 2007. године, 20. марта 2007. године, 4. маја 2007. године, 4. маја 2007. године, 4. маја 2007. године, 4. маја

2007. године, 28. маја 2007. године, 15. новембра 2007. године, 30. октобра 2007. године, 28. децембра 2007. године, 28. децембра 2007. године, 4. јула 2007. године и 8. октобра 2007. године.

2. Подносиоце представки заступао је г. Ј. Косић, адвокат из Београда, а Владу Србије (у даљем тексту: "Влада") заступао је њен заступник, г. С. Царић.

3. Подносиоци представки су се жалили на флагрантну недоследну судску праксу Окружног суда у Београду у вези са исплатом истих накнада по основу рада.

4. Суд је 24. септембра 2008. године, односно 14. октобра 2008. године одлучио да Владу обавести о представкама. Примењујући члан 29. став 3 Конвенције он је, такође, одлучио да истовремено разматра њихову допуштеност и основаност.

ЧИЊЕНИЦЕ

5. Подносиоци представки, гђа Александра Винчић (прва подносиатељка), г. Дамир Матић (други подносилац), гђа Душица Обрадовић (трећа подносиатељка), г. Александар Кржић (четврти подносилац), г. Љубомир Божић (пети подносилац), г. Зоран Радоњић (шести подносилац), гђа Љиљана Савић (седма подносиатељка), гђа Александра Росић (осма подносиатељка), г. Јово Грбић (девети подносилац), Г. Мирко Маљковић (десети подносилац), г. Милан Вукелић (једанаести подносилац), г. Јован Милић (дванаести подносилац), г. Јован Јовановић (тринаести подносилац), г. Милутин Јовановић (четрнаести подносилац), г. Ненад Јовановић (петнаести подносилац), г. Зоран Корица (шеснаести подносилац), гђа Дара Ђорђевић Халапир (седамнаеста подносиатељка), гђа Вера Васовић (осамнаеста подносиатељка), г. Драго Тумбас (деветнаести подносилац), г. Добривоје Дуњић (двадесети подносилац), г. Светозар Мунђан (двадесет први подносилац), г. Раде Савић (двадесет други подносилац), г. Драган Удовић (двадесет трећи подносилац), г. Милутин Милунов (двадесет четврти подносилац), г. Предраг Стаменовић (двадесет пети подносилац), г. Зоран Бабић (двадесет шести подносилац), г. Слободан Пејић (двадесет седми подносилац), г. Мирко Новаковић (двадесет осми подносилац), г. Радоје Ђукић (двадесет девети подносилац), г. Зоран Живковић (тридесети подносилац) и г. Миодраг Лопичић (тридесет први подносилац) су сви српски држављани.

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

6. Чињенице предмета, како су их стране изнеле, могу се сумирати како следи.

7. Сви подносиоци представке су били чланови Самосталног синдиката инжењера ваздухопловства Србије.

8. После штрајка дана 28. новембра 2004. године њихов синдикат и послодавац, предузеће ЈАТ Airways, закључили су споразум којим је овај други прихватио да свим члановима синдиката исплати одређену накнаду, а први је обећао да ће прекинути штрајк и да ће се уздржати од тужбе.

9. Генерални директор предузећа ЈАТ Airways, јавног предузећа које је основала Тужена држава, је 29. новембра 2004. године наложио да се направе неопходни обрачуни и да се исплата накнаде одмах изврши.

10. Пошто изгледа да ова одлука није спроведена, подносиоци представки су 7. фебруара 2005. године, као део групе од 151 лица, поднели једну парничну тужбу против предузећа ЈАТ Airways Четвртог општинском суду у Београду, тражећи исплату предметне накнаде (од неколико стотина до приближно једну хиљаду евра, односно ЕУР).

11. Укупан број тужилаца се касније смањио на 140. Четврти општински суд је после тога одлучио да раздвоји поступак за сваког од преосталих тужилаца и наложио им да поново поднесу своје појединачне тужбе. Тужиоци, укључујући и подносиоце представки су поступили по налогу суда.

12. Одређени подносиоци представки су имали успеха код Четвртог општинског суда, а остали нису. Међутим, сви подносиоци представки су били неуспешни у другој инстанци пред Окружним судом у Београду, чије су одлуке примили у следеће дане:

- први подносилац представке дана 27. септембра 2006. године,
- други подносилац представке дана 13. јула 2006. године,
- трећи и четврти подносилац представке дана 13. септембра 2006. године,
- пети подносилац представке дана 17. новембра 2006. године,
- шести подносилац представке дана 10. новембра 2006. године,
- седми подносилац представке дана 4. децембра 2006. године,
- осми подносилац представке дана 5. децембра 2006. године,
- девети подносилац представке дана 28. новембра 2006. године,
- десети подносилац представке дана 14. децембра 2006. године,
- једанаести подносилац представке дана 20. новембра 2006. године,
- дванаести подносилац представке дана 8. децембра 2006. године,
- тринаести подносилац представке дана 7. децембра 2006. године,
- четрнаести подносилац представке дана 21. децембра 2006. године,
- петнаести подносилац представке 21. августа 2006. године,
- шеснаести подносилац представке дана 26. децембра 2006. године,
- седамнаести подносилац представке дана 7. фебруара 2007. године,

- осамнаести подносилац представке дана 5. јануара 2007. године,
- деветнаести и двадесети подносилац представке дана 5. фебруара 2007. године,
- двадесет први и двадесет пети подносилац представке дана 7. марта 2007. године,
- двадесет други подносилац представке дана 1. марта 2007. године,
- двадесет трећи подносилац представке дана 28. марта 2007. године,
- двадесет четврти подносилац представке дана 11. априла 2007. године,
- двадесет шести подносилац представке дана 5. октобра 2007. године,
- двадесет седми подносилац представке дана 3. септембра 2007. године,
- двадесет осми подносилац представке дана 5. септембра 2007. године,
- двадесет девети подносилац представке дана 19. октобра 2007. године,
- тридесети подносилац представке дана 13. јуна 2007. године,
- тридесет први подносилац представке дана 3. септембра 2007. године.

13. У образложењима у предметима подносилаца представки Окружни суд је утврдио, *inter alia*, да генерални директор предузећа ЈАТ Airways није био овлашћен да одобри исплату предметне накнаде без изричитог овлашћења Владе.

14. У остала 23 посебна случаја, из истих разлога, Окружни суд је, такође, пресудио против тужилаца.

15. Међутим, најмање 17 других пресуда, донетих између 31. маја 2006. године и 5. децембра 2007. године, Окружни суд је усвојио у корист колега подносилаца представки, без обзира на чињеницу што су њихови захтеви засновани на истим чињеницама и односили су се на идентична правна питања. У образложењима у тим осталим предметима, Окружни суд је објаснио, *inter alia*, да је предузеће ЈАТ Airways морало да се придржава споразума од 28. новембра 2004. године, као и одлуке његовог генералног директора од 29. новембра 2004. године.

16. Окружни суд је 27. септембра 2006. године усвојио „правно схватање“ којим потврђује образложење описано у ставу 13 у горњем тексту.

17. Подносиоци представки су 21. новембра 2006. године поднели захтев да Четврти општински суд хитно поступи у складу са чланом 176. Закона о парничном поступку из 2004. године (видети став 39 у даљем тексту), наиме да од Врховног суда Србије затражи схватање о томе како да се бави великим бројем предмета, укључујући и њихове предмете, у којима је Окружни суд већ донео различите одлуке.

18. Врховни суд је 27. фебруара 2007. године одбацио такав захтев Четвртог општинског суда од 10. јануара 2007. године. Том одлуком је приметио, *inter alia*, да члан 176. није примењив зато што је у једном

броју предмета у питању Окружни суд већ донео правоснажне одлуке, и нагласио да је на наведеном суду да усагласи своју судску праксу.

19. Уставни суд Србије је 17. јула 2008. године одбацио иницијативу за оцену законитости коју је покренуло предузеће ЈАТ Airways, тражећи да се споразум од 28. новембра 2004. године и одлука генералног директора од 29. новембра 2004. године прогласе незаконитим. Суд је објаснио да нема надлежност *ratione materiae* с обзиром да се спорна документа не могу квалификовати као општи акти у смислу значења члана 167. став 1 Устава (видети став 24 у даљем тексту).

20. У међувремену, предузеће ЈАТ Airways је поднело неколико посебних против тужби против подносилаца представки, захтевајући да се наведени споразум и одлука генералног директора прогласе неважећим. Коначно, изгледа, међутим, да су сви ови захтеви одбачени из различитих процедуралних разлога.

21. Десетине посебних предмета као што су предмети подносилаца представки изгледа да су још у току у првој или другој инстанци.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

А. Устав Републике Србије (објављен у „Службеном листу Републике Србије“, број 1/90)

22. Члан 22. став 1 Устава предвиђао је, *inter alia*, да „свако има право на једнаку заштиту права у поступку пред судом“.

23. Овај Устав је престао да важи у новембру 2006. године када је нови Устав, објављен у „Службеном листу РС“, број 98/06, ступио на снагу.

Б. Устав Републике Србије (објављен у „Службеном листу Републике Србије“, број 98/06)

24. Релевантне одредбе Устава гласе како следи:

Члан 32. став 1

«Свако има право на ... [правично суђење пред] ... судом ... судом ... [приликом одлучивања] ... о његовим [или њеним] правима и обавезама...»

Члан 167. став 1

Уставни суд одлучује о:

...

5. сагласности општих аката организација којима су поверена јавна овлашћења... са Уставом и законом.

Члан 170.

„Уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.“

Члан 172. ст. 1, 2 и 3.

„Уставни суд чини 15 судија који се бирају и именују на девет година.

Пет судија Уставног суда бира Народна скупштина, пет именује председник Републике, а пет општа седница Врховног касационог суда Србије.

Народна скупштина бира пет судија Уставног суда између 10 кандидата које предложи председник Републике, председник Републике именује пет судија Уставног суда између 10 кандидата које предложи Народна скупштина, а општа седница Врховног касационог суда именује пет судија између 10 кандидата које на заједничкој седници предложе Високи савет судства и Државно веће тужилаца.“

Члан 175. став 1

„Уставни суд одлуке доноси већином гласова свих судија Уставног суда.“

В. Уставни закон за спровођење Устава Републике Србије (објављен у „Службеном листу Републике Србије“, број 98/6)

25. У складу са чланом 9. став 3 Уставни суд се сматра конституисаним када су изабране или именоване две трећине укупног броја судија.

Г. Закон о Уставном суду (објављен у „Службеном листу РС“, број 109/07)

26. Релевантне одредбе овог закона гласе како следи:

Члан 7. став 1

«Одлуке Уставног суда су коначне, извршне и општеобавезујуће.»

Члан 10. став 1

«Уставни суд има Пословник ... којим се ближе прописује организација... [и функционисање Уставног суда] ... као и поступак ... [пред њим]...»

Члан 27. ст. 1 и 2.

«...Уставни суд образује Стручну службу.

Организација, послови и начин рада Стручне службе ближе се уређују ... Уставног суда.»

Члан 82. ст. 1 и 2

„Уставна жалба може се изјавити против појединачног акта или радње државног органа или организације којој је поверено јавно овлашћење, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слобода зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства или је законом искључено право на њихову судску заштиту.

Уставна жалба може се изјавити и ако нису исцрпљена правна средства, у случају када је подносиоцу жалбе повређено право на суђење у разумном року.»

Члан 83. став 1

„Уставну жалбу може изјавити свако лице које сматра да му је појединачним актом или радњом државног органа или организације којој је поверено јавно овлашћење повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода зајемчена Уставом.“

Члан 84. став 1

„Уставна жалба се може изјавити у року од 30 дана од дана достављања појединачног акта, односно од дана предузимања радње ... [у питању]...“

Члан 89 ст. 2 и 3.

«Кад Уставни суд утврди да је оспореним појединачним актом, односно радњом, повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода зајемчена Уставом, поништиће појединачни акт, односно забраниће даље вршење или наредити вршење одређене радње и одредити да се уклоне штетне последице у одређеном року.

Одлука Уставног суда којом се усваја уставна жалба је правни основ за подношење захтева за накнаду штете или отклањања других штетних последица пред надлежним органом, у складу са законом.»

Члан 90.

«... [подносилац уставне жалбе који је добио одлуку уставног суда у своју корист] ..., може да поднесе захтев за накнаду штете Комисији за накнаду штете, ради постизања споразума о висини ... [накнаде која ће се доделити]...»

Ако захтев за накнаду штете не буде усвојен или по њему Комисија за накнаду штете не донесе одлуку у року од 30 дана од дана подношења захтева, подносилац уставне жалбе може код надлежног суда поднети тужбу за накнаду штете. Ако је постигнут споразум само у погледу дела захтева, тужба се може поднети у погледу остатка захтева.

Актом министра надлежног за правосуђе одређује се састав Комисије из става 1. овог члана и ближе уређује њен рад.»

Члан 113. ст. 2 и 3.

«Уставна жалба се може изјавити и против ... [појединачне одлуке или радње у питању] ... ако је одлука ... [донета] ... или ако је та радња предузета од дана проглашења Устава до дана ступања на снагу овог закона.»

... [У том случају уставна жалба може се изјавити] ... у року од тридесет дана од дана ступања на снагу овог закона.»

Члан 116.

«Уставни суд у року од деведесет дана од дана ступања на снагу овог закона доноси Пословник и акт из и ... [даље регулише организацију и функционисање свог Секретаријата] ...»

Министар правде, у року од деведесет дана од дана ступања на снагу овог закона... [регулише састав и рад Комисије за накнаду штете] ...»

Д. Пословник о раду Уставног суда (објављен у „Службеном листу РС“, бр. 24/08 и 27/08)

27. Овај пословник садржи, *inter alia*, неопходне детаље у вези са разматрањем жалби поднетих Уставном суду.

Ђ. Ступање на снагу горе наведених закона

28. И нови Устав Републике Србије и Уставни закон за његово спровођење проглашени су у новембру 2006. године.

29. До 24. новембра 2007. године изабране су или именоване две трећине укупног броја судија Уставног суда (видети став 25 у горњем тексту).

30. Закон о Уставном суду ступио је на снагу 6. децембра 2007. године.

31. Пословник о раду Уставног суда, објављен у „Сл. листу РС“, број 24/08, ступио је на снагу 15. марта 2008. године. Његове мање текстуалне исправке објављене су у „Сл. листу РС“, број 27/08 од 17. марта 2008. године.

Е. Судска пракса Уставног суда и Комисије за накнаду штете

32. До 9. јула 2009. године Уставни суд је разматрао неколико стотина жалби због наводних повреда појединачних људских права и у неколико десетина предмета утврдио повреде, *inter alia*, у вези са приступом суду, притвором, дужином поступка и разним другим питањима процедуралне правичности (видети http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/sudska_praksa/uzalbe.php).

33. Прве одлуке о основаности притужби подносилаца, укључујући и саму прву одлуку којом се утврђује повреда Устава, донете су 10. јула 2008. године (ibid) и објављене у „Службеном листу РС“, број 74/08 од 7. августа 2008. године.

34. Тамо где је било потребно, Уставни суд је, у једном броју предмета, укинуо одлуке нижих судова, као и Врховног суда, наложио да се судски поступци који прекомерно трају заврше што пре и утврдио да је подносиоцу уставне жалбе загарантована новчана накнада за претрпљену штету.

35. До 26. маја 2009. године Комисија за накнаду штете је доделила накнаду штете у најмање четири предмета у којима је Уставни суд већ утврдио повреду и утврдио да је тражена одговарајућа накнада.

Ж. Закон о парничном поступку (објављен у „Сл. листу РС“, број 125/04)

36. Члан 2. став 1 предвиђа, *inter alia*, да све стране имају право на једнаку заштиту својих права.

37. Члан 12. предвиђа да када се судска одлука у парници која је у току заснива на првобитном решењу претходног правног питања, сам суд може донети одлуку о том питању, као и о главном захтеву, сем ако релевантно законодавство не предвиђа другачије. Судска одлука у вези са претходним правним питањем, међутим, правно је обавезујућа једино у тој текућој парници.

38. Члан 149. предвиђа, *inter alia*, да се, у начелу, судски трошкови деле пропорционално између страна у поступку, на основу њиховог успеха у поступку. Ако једна страна изгуби спор у потпуности, та страна је обавезна да плати настале судске трошкове.

39. Члан 176. предвиђа да када постоје многи предмети који су у току пред првостепеним судом, а који покрећу исто претходно правно питање, првостепени суд има право, било по службеној дужности или на захтев једне од страна у спору, да покрене посебан поступак пред Врховним судом, којим ће од овог другог тражити да реши предметно питање. Поступци који су у току у првој инстанци се, у међувремену, обустављају.

40. Члан 3. став 3, чл. 413, 415, 417 и 418. предвиђају да јавни тужилац, по службеној дужности или на иницијативу стране у поступку, у року од три месеца, има право да поднесе захтев за заштиту законитости против правоснажне одлуке парничног суда, уколико се испостави да се предметна одлука „заснива на недозвољеном располагању странака, тј. на располагањима којима се крше „принудни прописи, јавни поредак и правила морала“. Ако јавни тужилац одбије да поднесе захтев ове врсте, она страна која га је

подстицала да то учини има право да, у року од тридесет дана, поднесе сопствени захтев за заштиту законитости Врховном суду.

41. Члан 422.8 предвиђа да се поступак који је закључен правоснажном судском одлуком може поновити, на захтев заинтересоване стране, ако је претходно правно питање, у смислу члана 12. овог закона, надлежни државни орган решио на другачији начин. Члан 422.10. даље предвиђа да се неки поступак може поновити ако је Европски суд за људска права у међувремену донео пресуду у односу на Србију у вези са истим или сличним правним питањем.

42. Овај закон је ступио на снагу у фебруару 2005. године, чиме је Закон о парничном поступку из 1997. године стављен ван снаге.

ПРАВО

I. ЗДРУЖИВАЊЕ ПРЕДСТАВКИ

43. Суд сматра да, у складу са Правилем 42 став 1 Пословника Суда, представке треба здружити, с обзиром на њихову сличну чињеничну и правну позадину.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛ. 6. СТАВ 1, 13 И 14. КОНВЕНЦИЈЕ

44. Подносиоци представки су се позвали на чл. 6. став 1, 13 и 14. Конвенције. У суштини, они су се жалили због тога што је Окружни суд у Београду одбио њихове тужбене захтеве у последњој инстанци, на основу „прогрешне примене релевантног домаћег права“ и истовремено усвојио идентичне тужбене захтеве које су поднеле њихове колеге.

45. Релевантне одредбе наведених чланова гласе како следи:

Члан 6. став 1

„Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ..., има право на правичну ... расправу ... пред ... судом ...“

Члан 13.

„Свако коме су повређена права и слобода предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира на то да ли су повреду извршила лица која су поступала у службеном својству.“

Члан 14.

„Уживање права и слобода предвиђених у овој Конвенцији обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол. Раса, боја коже, језик,

вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, повезаност с неком националном мањином, имовина, рођење или други статус.“

А. Допуштеност

1. Аргументи које су стране изнеле

46. Влада је тврдила да подносиоци представки нису исцрпели сва делотворна домаћа правна средства у смислу члана 35. став 1 Конвенције. Првенствено, у својим жалбама изјављеним против првостепених пресуда, требало је да подносиоци представки оспоре одлуку да се предметни поступак раздвоји и траже да се њихови захтеви разматрају заједнички и доследно. Друго, требало је да подносиоци представки поднесу захтев према члану 176. Закона о парничном поступку из 2004. године много раније (видети ст. 17, 18 и 39. у горњем тексту), док су њихови предмети још били у току у првој инстанци. Треће, стране у спору су могле да поднесу захтев за заштиту законитости (видети став 40 у горњем тексту). Посебно, иако подносиоци представки можда нису имали „правни интерес“ да тврде да су се предметни споразум и одлука „заснивали на незаконитим располагањима страна у спору“ (видети ст. 8, 9 и 40), то је требало да учини предузеће ЈАТ Airways. Заправо, ни ово предузеће није искористило неколико других правних средстава. Четврто, требало је да подносиоци представки покрену посебан парнични поступак, у коме би тражили да се наведени споразум и одлука потврде као законски валидни, чак и без овлашћења Владе у том смислу. У међувремену, првобитни парнични поступци подносилаца представки су могли бити прекинути док се чекао исход овог предмета и, коначно, доследно решени (видети став 37 у горњем тексту). Алтернативно, чак и да су првобитне парнице већ биле окончане, они би могли употребити ову пресуду да траже понављање њихових поступака (видети став 41 горњем тексту). Најзад, с обзиром на дан проглашења „новог Устава“, сем првог, другог, трећег и петнаестог подносиоца представки, требало је да сви остали подносиоци представки поднесу уставне жалбе Уставном суду (видети став 28 у горњем тексту).

47. Подносиоци представки су тврдили да су исцрпели сва делотворна правна средства, додајући да уставна жалба у том релевантном тренутку није била делотворна.

2. Оцена Суда

48. Суд подсећа да правило о исцрпљивању домаћих правних средстава из члана 35. став 1 Конвенције захтева да подносиоци представки прво искористе правна средства предвиђена домаћим правним системом и на тај начин ослободи државе да пред Судом

одговарају за поступке пре него што су имале прилику да их исправе у сопственом правном систему. Терет доказивања је на Влади која тврди да нису исцрпљена домаћа правна средства да задовољи Суд да је делотворно правно средство било доступно и у теорији и у пракси у релевантном тренутку. Другим речима, да је правно средство било доступно, да је могло да обезбеди накнаду у односу на притужбе подносиоца представке и понуди реалне изгледе за успех. Међутим, пошто се овај доказ терета задовољи на подносиоцу представке је да утврди да је правно средство које је Влада понудила заправо исцрпљено или да је из неког разлога неодговарајуће и неделотворно у посебним околностима предмета и да су постојале посебне околности које су га ослобађале тог захтева (видети, *inter alia*, *T. против Уједињеног Краљевства* [ВВ], број 24724/94, став 55, 16. децембар 1999. године).

49. Суд примећује да примена „правила исцрпљења“ мора, такође, да узме у обзир и контекст. Према томе, он признаје да се члан 35. став 1 мора примењивати са одређеним степеном флексибилности и без претераног формализма (видети *Akdivar и други против Турске*, пресуда од 16. септембра 1996. године, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1996-IV, стр. 1211, став 69). Даље, делотворно правно средство мора чинити део нормалног процеса накнаде и не може бити дискреционог карактера. Према томе, подносилац представке мора бити у могућности да поступак покрене директно, а да не мора да се ослања на добру вољу државног органа (видети, *inter alia*, *Ленојућ против Србије*, број 13909/05, став 53, 6. новембар 2007. године). Најзад, где постоји више доступних делотворних средстава, на подносиоцу представке је да изабере које ће средство следити како би се придржавао захтева члана 35. став 1 Конвенције (видети *Airey против Ирске*, пресуда од 9. октобра 1979. године, серија А број 32, стр. 12, став 23).

50. Ако се вратимо на предметни случај, Суд примећује да је одлука Четвртог општинског суда да раздвоји једну парницу коју су заједнички покренули подносиоци представки и други тужиоци у један број паралелних поступака била процедуралне природе и да, као таква, није имала значаја за коначно утврђивање основаности потраживања подносилаца представки. У сваком случају, подносиоци представки су постали свесни коначног исхода парничних поступака по пријему одлука Окружног суда у другој инстанци. Подносиоци представки даље „нису имали никакво право по закону“ да директно траже да Врховни суд прелиминарно разматра њихова потраживања у складу са чланом 176. Закона о парничном поступку (видети став 39 у горњем тексту), ни „правни интерес“, како је и сама Влада признала (видети став 46 у горњем тексту), да поднесу захтев за заштиту законитости истом суду, а свакако ни обавезу да покрену парнични поступак у вези

са истим претходним правним питањем. Према томе, следи да се ниједно од ових правних средстава не може сматрати делотворним.

51. Најзад, у вези са правним системима који предвиђају уставну заштиту основних људских права и слобода, као што је правни систем у Србији, Суд подсећа да је оштећени појединац обавезан да провери обим те заштите (видети, *inter alia*, *Mirazović против Босне и Херцеговине* (одлука), број 13628/03, 16. мај 2006. године). С тим на уму, с обзиром на овлашћење Уставног суда Србије (видети став 26 у горњем тексту, посебно чл. 7. став 1, 82. ст. 1 и 2, 83. став 1, 89. ст. 2 и 3 Закона о Уставном суду), као што је доказано у његовој судској пракси (видети ст. 32 – 34. у горњем тексту, посебно чл. 89. став 3 и 90. Закона о Уставном суду цитираног у ставу 26.), као и надлежност Комисије за накнаду штете (видети ст. 26 и 35 у горњем тексту, посебно чл. 89. став 3 и 90. Закона о Уставном суду цитираног у ставу 26), Суд је мишљења да уставну жалбу треба, у начелу, сматрати делотворним домаћим средством у смислу значења члана 35. став 1 Конвенције у вези са свим представкама поднетим почев од 7. августа 2008. године, као датума када су прве мериторне одлуке Уставног суда о основаности наведених жалби објављене у „Службеном листу“ Тужене државе (видети став 33 у горњем тексту, видети, такође, *mutatis mutandis*, *Pikić против Хрватске*, број 16552/02, ст. 24, 25 и 29., 18. јануар 2005. године). У предметном случају, међутим, пошто су сви подносиоци представки поднели своје представке Суду пре тог датума и пошто се питање исцрпљености домаћих правних средстава уобичајено одређује позивањем на датум када је представка поднета, Суд сматра да подносиоци представки заиста нису имали обавезу да исцрпе овај посебан пут накнаде пре обраћања Стразбуру (видети *Цветковић против Србије*, број 17271/04, став 41, 10. јун 2008. године).

52. С обзиром на горе наведено и пошто је јасно да су сва правна средства које је предузеће ЈАТ Airways могло употребити ирелевантна, Суд налази да се притужбе подносилаца представки не могу прогласити недопуштеним због неисцрпљења домаћих средстава према члану 35. став 1 Конвенције. Сходно томе, примедба Владе с тим у вези се мора одбити.

53. Суд даље сматра да притужбе подносилаца представки нису очигледно неосноване у смислу члана 35. став 3 Конвенције и не налази ниједан други основ да их прогласи недопуштеним. Према томе, представке се морају прогласити допуштеним.

Б. Основаност

54. Влада је остала при ставу да није било повреде Конвенције и тврдила да је заиста исправна одлука, према релевантном домаћем

праву, да се пресуди против подносилаца представки (видети став 16 у горњем тексту). Она је даље приметила да судска пракса није обавезујући извор права у Србији, и нагласила да су судови независни у свом раду. Најзад, Влада је истакла да се недоследност на коју су се подносиоци представки позвали односи само на основаност њихових тужбених захтева, а не на процедурална питања, и не укључује праксу Врховног суда нити се односи на неку претходну системску и/или тешку неправду.

55. Подносиоци представки су поново потврдили своје притужбе.

56. Суд примећује да иако се могу прихватити одређена одступања у тумачењу као природно својствена сваком правосудном систему који је, као и систем у Србији, заснован на мрежи првостепених и другостепених судова који имају надлежност на одређеној територији, у предметним случајевима у којима противречна тумачења проистичу из исте судске надлежности, тј. судске праксе Окружног суда у Београду који је суд последње инстанце у овом питању (видети, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor против Румуније*, број 21911/03, став 29, 24. март 2009. године) и укључује недоследно пресуђивање о захтевима многих лица у идентичним ситуацијама чак и после усвајања „мишљења“ Окружног суда од 27. септембра 2006. године (видети став 16 у горњем тексту). Пошто ове противречности нису институционално решене, све је то створило стање сталне несигурности, што је заузврат морало смањити поверење јавности у правосуђе, при чему је то поверење, јасно, једно од основних компоненти државе засноване на владавини права. Суд, према томе, налази, а да не сматра да је прикладно да проглашава који су стварни исход требало да имају парнице подносилаца представки (видети, *mutatis mutandis*, *Garcia Ruiz против Шпаније* [ВВ], број 30544/96, став 28, ЕЦХП 1999-1) да их је предметна судска несигурност сама по себи лишила правичног суђења пред Окружним судом у Београду. Због тога је дошло до повреде члана 6. став 1 по овом основу (видети, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor против Румуније*, цитиран у горњем тексту, став 32, 24. март 2009. године).

57. С обзиром на ову утврђену повреду, Суд сматра да није неопходно да се разматра да ли је, у овом предмету, такође, дошло до повреде чл. 13 и 14. у вези са чланом 6. став 1 Конвенције (видети, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor против Румуније*, цитиран у горњем тексту, став 33).

III. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41. КОНВЕНЦИЈЕ

58. Члан 41. Конвенције предвиђа:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.“

А. Штета

59. Подносиоци представки су тражили да се Туженој држави наложи да исплати, из својих средстава, одговарајуће суме које су тражили у њиховим парницама покренутим против предузеће JAT Airways.

60. Влада је оспорила ова потраживања.

61. С обзиром на утврђену повреду у предметном случају и на разлоге због којих је то учинио (видети став 56 у горњем тексту, посебно позив на исход парница подносилаца представки), као и с обзиром на одредбе члана 422.10. Закона о парничном поступку из 2004. године (видети став 41 у горњем тексту), Суд сматра да се захтеви подносилаца представки морају одбацити.

Б. Трошкови

62. Сваки подносилац представке је, такође, тражио исплату трошкова насталих пред домаћим судовима, додатних 280 евра на име представке која је довела до поступка пред Судом, као и укупан износ од приближно 1.400 евра у српским динарима за достављање њихових заједничких писаних запажања и трошкове превода.

63. Влада је оспорила ова потраживања.

64. Према судској пракси Суда, подносилац представке има право на накнаду трошкова само у оној мери у којој је показано да су они стварно и неопходно настали и да су оправдани у погледу износа. У предметном случају, на основу докумената које поседује и горе наведених критеријума, Суд сматра да је разумно да се сваком подносиоцу представке додели по 300 евра на име трошкова насталих у вези са њиховим предметом пред Судом у Стразбуру (видети, *mutatis mutandis*, Р. Качанор и други подносиоци представки против Србије, бр. 2269/06, 3041/06, 3042(06, 3043/06, 3045/06 и 3046/06, ст. 130 – 135., 15. јануар 2008. године).

65. У погледу захтева за трошкове настале пред домаћим судовима, Суд је мишљења да се они морају одбацити с обзиром на одредбе чл. 422.10 и 149. Закона о парничном поступку из 2004. године (видети ст. 41 и 38 у горњем тексту, тим редоследом).

В. Затезна камата

66. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. *Одлучује* да представке здружи,
2. *Проглашава* представке допуштеним,
3. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 6. став 1 Конвенције,
4. *Утврђује* да није неопходно да се притужбе подносилаца представки према чл. 13 и 14. у вези са чланом 6. став 1 Конвенције разматрају посебно,
5. *Утврђује*

(а) да Тужена држава треба да исплати сваком подносиоцу представке, у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, у складу са чланом 44. став 2 Конвенције, износ од по 300 евра (три стотине евра) на име трошкова насталих пред Судом, који ће бити претворени у националну валуту Тужене државе по курсу који ће важити на дан исплате, плус сваки порез који подносиоци представки могу платити,

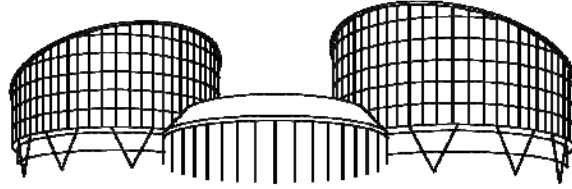
(в) да по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба платити обичну камату на горе наведене износе по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена,

6. *Одбија* преостали део захтева подносилаца представки за правично задовољење.

Састављено на енглеском и достављено у писаној форми 1. децембра 2009. године, према Правилу 77 ставови 2 и 3 Пословника Суда.

Sally Dollé,
Секретар одељења

F. TULKENS,
Председник

**EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME**

1959 • 50 • 2009

SECOND SECTION

CASE OF VINČIĆ and OTHERS v. SERBIA

(Application nos. 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4022/08, 4021/08, 29758/07 and 45249/07)

JUDGMENT

STRASBOURG

1 December 2009

This judgment will become final in the circumstances set out in Article 44 § 2 of the Convention. It may be subject to editorial revision.

In the case of Vinčić and Others v. Serbia,

The European Court of Human Rights (Second Section), sitting as a Chamber composed of:

Françoise Tulkens, *President*,

Vladimiro Zagrebelsky,

Danutė Jočienė,

Dragoljub Popović,

András Sajó,

Nona Tsotsoria,

Kristina Pardalos, *judges*,

Sally Dollé, *Section Registrar*,

Having deliberated in private on 10 November 2009,

Delivers the following judgment, which was adopted on that date:

PROCEDURE

1. The case originated in thirty-one separate applications (nos. 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4022/08, 4021/08, 29758/07 and 45249/07) lodged with the Court against Serbia, under Article 34 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (“the Convention”), by Ms Aleksandra Vinčić and 30 others (“the applicants”; see paragraph 5 below) on 26 October 2006, 27 October 2006, 27 October 2006, 4 December 2006, 6 December 2006, 18 December 2006, 21 December 2006, 21 December 2006, 11 January 2007, 11 January 2007, 15 January 2007, 2 February 2007, 6 February 2007, 30 January 2007, 19 February 2007, 1 March 2007, 8 March 2007, 21 March 2007, 20 March 2007, 4 May 2007, 4 May 2007, 4 May 2007, 4 May 2007, 28 May 2007, 15 November 2007, 30 October 2007, 28 December 2007, 28 December 2007, 4 July 2007 and 8 October 2007, respectively.

2. The applicants were represented before the Court by Mr J. Kosić, a lawyer practising in Belgrade, and the Government of Serbia (“the Government”) were represented by their Agent, Mr S. Carić.

3. The applicants complained about the flagrantly inconsistent case-law of the District Court (*Okružni sud*) in Belgrade concerning the payment of the same employment-related benefit.

4. On 24 September 2008 and 14 October 2008 the Court decided to communicate the applications to the Government. Applying Article 29 § 3 of the Convention, it also decided to rule on their admissibility and merits at the same time.

THE FACTS

5. The applicants, Ms Aleksandra Vinčić (“the first applicant”), Mr Damir Matić (“the second applicant”), Ms Dušica Obradović (“the third applicant”), Mr Aleksandar Kržić (“the fourth applicant”), Mr Ljubomir Božić (“the fifth applicant”), Mr Zoran Radonjić (“the sixth applicant”), Ms Ljiljana Savić (“the seventh applicant”), Ms

Aleksandra Rosić (“the eighth applicant”), Mr Jovo Grbić (“the ninth applicant”), Mr Mirko Maljković (“the tenth applicant”), Mr Milan Vukelić (“the eleventh applicant”), Mr Jovan Milić (“the twelfth applicant”), Mr Jovan Jovanović (“the thirteenth applicant”), Mr Milutin Jovanović (“the fourteenth applicant”), Mr Nenad Jovanović (“the fifteenth applicant”), Mr Zoran Korica (“the sixteenth applicant”), Ms Dara Đorđević Halapir (“the seventeenth applicant”), Ms Vera Vasović (“the eighteenth applicant”), Mr Drago Tumbas (“the nineteenth applicant”), Mr Dobrivoje Dunjić (“the twentieth applicant”), Mr Svetozar Munćan (“the twenty-first applicant”), Mr Rade Savić (“the twenty-second applicant”), Mr Dragan Udović (“the twenty-third applicant”), Mr Milutin Milunov (“the twenty-fourth applicant”), Mr Predrag Stamenović (“the twenty-fifth applicant”), Mr Zoran Babić (“the twenty-sixth applicant”), Mr Slobodan Pejić (“the twenty-seventh applicant”), Mr Mirko Novaković (“the twenty-eighth applicant”), Mr Radoje Đukić (“the twenty-ninth applicant”), Mr Zoran Živković (“the thirtieth applicant”) and Mr Miodrag Lopičić (“the thirty-first applicant”) are all Serbian nationals.

I. THE CIRCUMSTANCES OF THE CASE

6. The facts, as submitted by the parties, may be summarised as follows.

7. The applicants were all members of the Independent Union of Aviation Engineers of Serbia (*Samostalni sindikat inženjera vazduhoplovstva Srbije*).

8. Following a strike, on 28 November 2004 their union and their employer, JAT Airways, concluded an agreement whereby the latter accepted to pay all union members a certain benefit while the former promised to discontinue the strike and refrain from any legal action.

9. On 29 November 2004 the Director General of JAT Airways, a public corporation founded by the respondent State, ordered that the necessary calculations be made and the payment of the benefit be effected immediately.

10. Since this decision would appear not to have been implemented, on 7 February 2005 the applicants, as part of a group of 151 persons, filed a single civil claim against JAT Airways with the Fourth Municipal Court (*Četvrti opštinski sud*) in Belgrade, seeking payment of the benefit in question (ranging from several hundred up to approximately one thousand Euros, “EUR”, respectively).

11. The total number of plaintiffs subsequently dropped to 140. The Fourth Municipal Court thereafter decided to separate the proceedings for each of the remaining plaintiffs, and ordered them to re-submit their individual claims. The plaintiffs, including the applicants, complied.

12. Certain applicants were successful before the Fourth Municipal Court; others were not. However, all the applicants were unsuccessful at second-instance before the District Court in Belgrade whose decisions they received on the following dates:

- the first applicant on 27 September 2006;
- the second applicant on 13 July 2006;
- the third and fourth applicants on 13 September 2006;
- the fifth applicant on 17 November 2006;
- the sixth applicant on 10 November 2006;
- the seventh applicant on 4 December 2006;
- the eighth applicant on 5 December 2006;
- the ninth applicant on 28 November 2006;
- the tenth applicant on 14 December 2006;
- the eleventh applicant on 20 November 2006;

- the twelfth applicant on 8 December 2006;
- the thirteenth applicant on 7 December 2006;
- the fourteenth applicant on 21 December 2006;
- the fifteenth applicant on 21 August 2006;
- the sixteenth applicant on 26 December 2006;
- the seventeenth applicant on 7 February 2007;
- the eighteenth applicant on 5 January 2007;
- the nineteenth and twentieth applicants on 5 February 2007;
- the twenty-first and twenty-fifth applicants on 7 March 2007;
- the twenty-second applicant on 1 March 2007;
- the twenty-third applicant on 28 March 2007;
- the twenty-fourth applicant on 11 April 2007;
- the twenty-sixth applicant on 5 October 2007;
- the twenty-seventh applicant on 3 September 2007;
- the twenty-eighth applicant on 5 September 2007;
- the twenty-ninth applicant on 19 October 2007;
- the thirtieth applicant on 13 June 2007; and
- the thirty-first applicant on 3 September 2007.

13. In its reasoning in the applicants' cases, the District Court held, *inter alia*, that the Director General of JAT Airways had not been authorised to grant payment of the benefit at issue in the absence of an explicit governmental authorisation.

14. In another 23 separate cases, for the same reasons, the District Court also ruled against the plaintiffs.

15. However, in at least 17 other judgments, rendered between 31 May 2006 and 5 December 2007, the District Court decided in favour of the applicants' colleagues, notwithstanding the fact that their claims were based on the same facts and concerned identical legal issues. In its reasoning in these other cases, the District Court explained, *inter alia*, that JAT Airways had had to comply with the agreement of 28 November 2004, as well as the decision of its Director General of 29 November 2004.

16. On 27 September 2006 the District Court adopted a “legal opinion” (*pravno shvatanje*) affirming the reasoning described at paragraph 13 above.

17. On 21 November 2006 the applicants filed a request urging the Fourth Municipal Court to proceed in accordance with Article 176 of the Civil Procedure Act 2004 (see paragraph 39 below), that is to seek guidance from the Supreme Court (*Vrhovni sud Srbije*) on how to deal with a large number of cases, including their own, wherein the District Court had already ruled inconsistently.

18. On 27 February 2007 the Supreme Court rejected the Fourth Municipal Court's request made to this effect on 10 January 2007. In so doing, it noted, *inter alia*, that Article 176 was inapplicable because in a number of cases at issue the District Court had already ruled as the final instance, and stressed that it was up to the said court to harmonise its own case-law.

19. On 17 July 2008 the Constitutional Court (*Ustavni sud Srbije*) rejected the motion for abstract review (*inicijativa za ocenu zakonitosti*) filed by JAT Airways, requesting to have the agreement of 28 November 2004 and the Director General's decision of 29 November 2004 declared unlawful. The court explained that it had no jurisdiction *ratione materiae* given that the impugned documents could not be qualified as general acts (*opšti akti*) within the meaning of Article 167 § 1 of the Constitution (see paragraph 24 below).

20. In the meantime, JAT Airways lodged several separate counterclaims against the applicants, seeking that the said agreement and the Director General's decision be

declared null and void. Ultimately, however, all of these claims would appear to have been rejected on various procedural grounds.

21. Dozens of separate cases such as the applicants' seem to be still pending at first or second instance.

II. RELEVANT DOMESTIC LAW

A. The Constitution of the Republic of Serbia 1990 (Ustav Republike Srbije; published in the Official Gazette of the Republic of Serbia - OG RS - no. 1/90)

22. Article 22 § 1 of the Constitution provided, *inter alia*, that everyone “shall be entitled to the equal protection of his or her rights in a suit before a court of law”.

23. This Constitution was repealed in November 2006, which is when the new Constitution, published in OG RS no. 98/06, entered into force.

B. The Constitution of the Republic of Serbia 2006 (Ustav Republike Srbije; published in OG RS no. 98/06)

24. The relevant provisions of the Constitution read as follows:

Article 32 § 1

“Everyone shall have the right to ... [a fair hearing before a] ... tribunal ... [in the determination] ... of his [or her] rights and obligations ...”

Article 167 § 1

The Constitutional Court shall decide about:

...

5. the compliance of general acts [*opštih akata*] adopted by organisations exercising delegated public powers ... with the Constitution and the laws.

Article 170

“A constitutional appeal may be lodged against individual decisions or actions of State bodies or organisations exercising delegated public powers which violate or deny human or minority rights and freedoms guaranteed by the Constitution, if other legal remedies for their protection have already been exhausted or have not been prescribed.”

Article 172 §§ 1, 2 and 3

“The Constitutional Court shall have fifteen judges who shall be elected or appointed for a period of nine years.

Five judges of the Constitutional Court shall be elected by the National Assembly, another five shall be appointed by the President of the Republic, and another five shall be appointed at the general session of the Supreme Court of Cassation...

The National Assembly shall elect five judges of the Constitutional Court from among ten candidates proposed by the President of the Republic, the President of the Republic shall appoint five judges of the Constitutional Court from among ten candidates proposed by the National Assembly, and the general session of the Supreme Court of Cassation shall appoint five judges from among ten candidates proposed at the general session by the High Judicial Council and the State Prosecutors' Council.”

Article 175 § 1

“The Constitutional Court shall adjudicate by the majority of votes cast by all judges of the Constitutional Court.”

C. Constitutional Act on the Implementation of the Constitution of the Republic of Serbia (Ustavni zakon za sprovođenje Ustava Republike Srbije; published in OG RS no. 98/06)

25. In accordance with Article 9 § 3 the Constitutional Court shall be deemed constituted when two thirds of the total number of judges have been elected or appointed.

D. Constitutional Court Act (Zakon o Ustavnom sudu; published in OG RS no. 109/07)

26. The relevant provisions of this Act read as follows:

Article 7 § 1

“The decisions of the Constitutional Court shall be final, enforceable and binding.”

Article 10 § 1

“The Constitutional Court shall have its Rules of Procedure ... which shall regulate, in greater detail, the organisation ... [and the functioning of the Constitutional Court] ... as well as the proceedings ... [before it] ...”

Article 27 §§ 1 and 2

“ ... [T]he Constitutional Court shall have a Registry.

The organisation, the tasks, and the functioning of the Registry shall be regulated, in greater detail, by ... the Constitutional Court.”

Article 82 §§ 1 and 2

“A constitutional appeal may be lodged against an individual decision or an action of a State body or an organisation exercising delegated public powers which violates or denies human or minority rights and freedoms guaranteed by the Constitution, if other legal remedies have already been exhausted or have not been prescribed or where the right to their judicial protection has been excluded by law.

A constitutional appeal may be lodged even if all available remedies have not been exhausted in the event of a breach of an applicant's right to a trial within a reasonable time.”

Article 83 § 1

“A constitutional appeal may be lodged by any individual who believes that any of his or her human or minority rights or freedoms guaranteed by the Constitution has been violated or denied by an individual decision or an action of a State body or an organisation exercising delegated public powers.”

Article 84 § 1

“A constitutional appeal may be lodged within thirty days of receipt of the individual decision or the date of commission of the actions ... [in question] ...”

Article 89 §§ 2 and 3

“When the Constitutional Court finds that an ... individual decision or action has violated or denied a human or minority right or a freedom guaranteed by the Constitution, it shall annul the ...

decision in question or ban the continuation of such action or order the implementation of other specific measures as well as the removal of all adverse consequences within a specified period of time.

The decision of the Constitutional Court accepting a constitutional appeal shall constitute a legal basis for requesting compensation or the removal of other adverse consequences before a competent body, in accordance with the law.”

Article 90

“... [An applicant who has obtained a Constitutional Court decision in his or her favour] ..., may lodge a compensation claim with the Commission for Compensation in order to reach an agreement in respect of the amount ... [of compensation to be awarded] ...

If the Commission for Compensation does not rule favourably in respect of a compensation claim or fails to issue a decision within thirty days from the date of its submission, the applicant may file a civil claim for damages before the competent court. If only partial agreement has been achieved, a civil claim may be filed in respect of the remainder of the amount sought.

The composition and operation of the Commission for Compensation shall be regulated by the Minister of Justice.”

Article 113 §§ 2 and 3

“A constitutional appeal may also be lodged against ... [the individual decision or action in question] ... if this decision ... [has been adopted] ... or this action has been undertaken between the date of promulgation of the Constitution and the date of entry into force of this Act.”

... [In this case a constitutional appeal may be lodged] ... within thirty days as of the date of entry into force of this Act”

Article 116

“The Constitutional Court shall, within ninety days as of the date of entry into force of this Act, adopt its Rules of Procedure and ... [further regulate the organisation and functioning of its Registry] ...”

The Minister of Justice shall, within ninety days as of the date of entry into force of this Act ... [regulate the composition and the operation of the Commission for Compensation] ...”

E. Rules of Procedure adopted by the Constitutional Court (Poslovník o radu Ustavnog suda; published in OG RS nos. 24/08 and 27/08)

27. These Rules, *inter alia*, contain the necessary details as regards the processing of appeals lodged with the Constitutional Court.

F. Entry into force of the above legislation

28. The new Constitution of the Republic of Serbia and the Constitutional Act on its implementation were both promulgated in November 2006.

29. By 24 November 2007 two thirds of the total number of Constitutional Court judges had been elected or appointed (see paragraph 25 above).

30. The Constitutional Court Act entered into force on 6 December 2007.

31. The Rules of Procedure of the Constitutional Court, published in OG RS no. 24/08, entered into force on 15 March 2008. Minor textual corrections thereof were published in OG RS no. 27/08 of 17 March 2008.

G. The case-law of the Constitutional Court and the Commission for Compensation

32. By 9 July 2009 the Constitutional Court had considered several hundred appeals alleging individual human rights violations, and had found breaches in dozens of cases concerning, *inter alia*, access to court, detention, length of proceedings, and various procedural fairness issues (see http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/sudska_praksa/uzalbe.php).

33. The first decisions on the merits of the appellants' complaints, including the very first decision establishing a violation of the Constitution, had been adopted on 10 July 2008 (*ibid.*), and were published in OG RS no. 74/08 of 7 August 2008.

34. Where appropriate, the Constitutional Court had, in a number of cases, quashed decisions adopted by the lower courts, as well as the Supreme Court, ordered that the excessively protracted judicial proceedings be concluded as soon as possible, and held that financial compensation for the damage suffered by the appellant had been warranted.

35. By 26 May 2009 the Commission for Compensation had awarded damages in at least 4 cases where the Constitutional Court had already found a violation and held that adequate compensation was called for.

H. Civil Procedure Act 2004 (Zakon o parničnom postupku; published in OG RS no. 125/04)

36. Article 2 § 1 provides, *inter alia*, that all parties shall be entitled to the equal protection of their rights.

37. Article 12 provides that when a court's decision in a pending suit rests on the prior resolution of a preliminary legal issue, the court itself may rule on this issue, as well as the main claim, unless the relevant legislation provides otherwise. The court's decision as regards the preliminary issue, however, shall only be legally binding in respect of the ongoing judicial proceedings.

38. Article 149 provides, *inter alia*, that, in principle, legal costs and expenses shall be divided proportionately between the parties, based on the measure of their success in the proceedings. Should a party lose the case entirely, that party shall be obliged to pay all the legal costs and expenses incurred.

39. Article 176 provides that when there are many cases pending at first instance raising the same preliminary legal issue, the court of first instance shall, either *ex officio* or at one of the parties' requests, be entitled to institute separate proceedings before the Supreme Court, petitioning the latter to resolve the issue in question. The lawsuits pending at first instance shall be stayed in the meantime.

40. Articles 3 § 3, 413, 415, 417 and 418 provide that the Public Prosecutor shall, *ex officio* or in response to a party's specific proposal, within a period of three months, have the right to lodge a Request for the Protection of Legality against a final civil court decision, should it transpire that the decision in question was "based on the parties' unlawful dispositions" (*nedozvoljeno raspolaganje stranaka*), i.e. those undertaken in breach of the "binding provisions of domestic law, public order or the rules of morality" (*prinudni propisi, javni poredak i pravila morala*). Should the Public Prosecutor refuse to lodge a request of this sort, the party who had urged him to do so shall, within thirty days, have the right to file its own Request for the Protection of Legality with the Supreme Court.

41. Article 422.8 provides that a case which has been concluded by means of a final court decision may be re-opened, at the interested party's request, if the preliminary legal issue, within the meaning of Article 12 of this Act, was subsequently resolved in a different manner by the competent State body. Article 422.10 further provides that a case may be re-opened if the European Court of Human Rights has in the meantime rendered a judgment in respect of Serbia concerning the same or a similar legal issue.

42. This Act entered into force in February 2005, thereby repealing the Civil Procedure Act 1977.

THE LAW

I. JOINDER OF THE APPLICATIONS

43. The Court considers that, in accordance with Rule 42 § 1 of the Rules of Court, the applications should be joined, given their similar factual and legal background.

II. ALLEGED VIOLATION OF ARTICLES 6 § 1, 13 AND 14 OF THE CONVENTION

44. The applicants relied on Articles 6 § 1, 13 and 14 of the Convention. In substance, however, they complained about the rejection of their own claims by the District Court in Belgrade, at final instance, based on the “erroneous application of the relevant domestic legislation”, and the same court's simultaneous acceptance of identical claims filed by their colleagues.

45. The relevant provisions of the said Articles read as follows:

Article 6 § 1

“In the determination of his civil rights and obligations ... everyone is entitled to a fair ... hearing ... by [a] ... tribunal ...”

Article 13

“Everyone whose rights and freedoms as set forth in [the] Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity.”

Article 14

“The enjoyment of the rights and freedoms set forth in [the] Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.”

A. Admissibility

1. The parties' arguments

46. The Government maintained that the applicants had not exhausted all effective domestic remedies within the meaning of Article 35 § 1 of the Convention. Primarily,

in their appeals lodged against the judgments adopted at first instance, the applicants should have contested the decision to separate the proceedings in question and requested that their claims be examined jointly and consistently. Secondly, the applicants should have filed a request under Article 176 of the Civil Procedure Act 2004 much earlier (see paragraphs 17, 18 and 39 above), whilst their cases were still pending at first instance. Thirdly, the parties could have lodged a Request for the Protection of Legality (see paragraph 40 above). In particular, although the applicants might not have had a “legal interest” in claiming that the agreement and decision at issue had been “based on the parties' unlawful dispositions” (see paragraphs 8, 9 and 40), JAT Airways should have done so. Indeed, the latter had also failed to make use of several other remedies. Fourthly, the applicants should have brought a separate civil suit, requesting that the said agreement and decision be confirmed as legally valid, even in the absence of a governmental authorisation to this effect. In the meantime, the applicants' original suits could have been stayed pending the outcome of this case and ultimately, upon its conclusion, resolved consistently (see paragraph 37 above). In the alternative, had the applicants' original suits already been concluded, they could have used this judgment to request the re-opening of their cases (see paragraph 41 above). Finally, given the date of promulgation of the “new Constitution”, except for the first, second, third, and fifteenth applicants, all remaining applicants should have lodged an appeal with the Constitutional Court (see paragraph 28 above).

47. The applicants maintained that they had exhausted all effective domestic remedies, adding that the constitutional appeal had not been effective at the relevant time.

2. *The Court's assessment*

48. The Court recalls that the rule of exhaustion of domestic remedies referred to in Article 35 § 1 of the Convention requires applicants first to use the remedies provided by the national legal system, thus dispensing States from answering before the Court for their acts before they have had an opportunity to put matters right through their own legal system. The burden of proof is on the Government claiming non-exhaustion to satisfy the Court that an effective remedy was available in theory and in practice at the relevant time; that is to say, that the remedy was accessible, capable of providing redress in respect of the applicant's complaints and offered reasonable prospects of success. However, once this burden of proof has been satisfied it falls to the applicant to establish that the remedy advanced by the Government was in fact exhausted or was for some reason inadequate and ineffective in the particular circumstances of the case or that there existed special circumstances absolving him or her from the requirement (see, *inter alia*, *T. v. the United Kingdom* [GC], no. 24724/94, § 55, 16 December 1999).

49. The Court notes that the application of the “exhaustion rule” must also make due allowance for the context. Accordingly, it has recognised that Article 35 § 1 must be applied with some degree of flexibility and without excessive formalism (see the *Akdivar and Others v. Turkey* judgment of 16 September 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV, p. 1211, § 69). Further, an effective domestic remedy must form a part of the normal process of redress and cannot be of a discretionary character. The applicant must, therefore, be able to initiate the proceedings directly, without having to rely on the benevolence of a State body (see, *inter alia*, *Lepojić v. Serbia*, no. 13909/05, § 53, 6 November 2007). Finally, where there are several effective remedies available, it is for the applicant to select which remedy to pursue in

order to comply with the requirements of Article 35 § 1 of the Convention (see *Airey v. Ireland*, judgment of 9 October 1979, Series A no. 32, p. 12, § 23).

50. Turning to the present case, the Court observes that the Fourth Municipal Court's decision to separate the single lawsuit brought by the applicants and the other plaintiffs jointly into a number of parallel sets of proceedings had been of a procedural nature and, as such, of no bearing on the ultimate determination of the applicants' claims on their merits. In any event, the applicants had only become aware of the final outcome of their civil suits upon receipt of the decisions rendered by the District Court at second instance. The applicants had further had "no *right* under law" to request directly the preliminary consideration of their claims by the Supreme Court in accordance with Article 176 of the Civil Procedure Act (see paragraph 39 above), no "legal interest", as admitted by the Government themselves (see paragraph 46 above), to file a Request for the Protection of Legality with the same court, and certainly no obligation to bring a separate civil suit concerning the same underlying issue. It follows, therefore, that none of these remedies can be considered effective.

51. Finally, as regards legal systems which provide constitutional protection for fundamental human rights and freedoms, such as the one in Serbia, the Court recalls that it is incumbent on the aggrieved individual to test the extent of that protection (see, *inter alia*, *Mirazović v. Bosnia and Hercegovina* (dec.), no. 13628/03, 16 May 2006). With this in mind, given the power of the Serbian Constitutional Court (see paragraph 26 above, in particular Articles 7 § 1, 82 §§ 1 and 2, 83 § 1, 89 §§ 2 and 3 of the Constitutional Court Act), as evidenced through its case-law (see paragraphs 32-34 above), as well as the competence of the Commission for Compensation (see paragraphs 26 and 35 above, in particular Articles 89 § 3 and 90 of the Constitutional Court Act quoted in paragraph 26), the Court is of the opinion that a constitutional appeal should, in principle, be considered as an effective domestic remedy within the meaning of Article 35 § 1 of the Convention in respect of all applications introduced as of 7 August 2008, that being the date when the Constitutional Court's first decisions on the merits of the said appeals had been published in the respondent State's Official Gazette (see paragraph 33 above; see also, *mutatis mutandis*, *Pikić v. Croatia*, no. 16552/02, §§ 24, 25 and 29, 18 January 2005). In the present case, however, since all applicants had filed their applications with the Court before that date and because the issue of whether domestic remedies have been exhausted is normally determined by reference to the date when the application was lodged, the Court considers that the applicants had indeed had no obligation to exhaust this particular avenue of redress before turning to Strasbourg (see *Cvetković v. Serbia*, no. 17271/04, § 41, 10 June 2008).

52. In view of the above and it being understood that any remedies which JAT Airways could possibly have made use of are irrelevant, the Court finds that the applicants' complaints cannot be declared inadmissible for non-exhaustion of domestic remedies under Article 35 § 1 of the Convention. Accordingly, the Government's objection in this respect must be dismissed.

53. The Court further considers that the applicants' complaints are not manifestly ill-founded within the meaning of Article 35 § 3 of the Convention and finds no other ground to declare them inadmissible. The complaints must therefore be declared admissible.

B. Merits

54. The Government maintained that there had been no violation of the Convention and argued that the correct decision, pursuant to the relevant domestic law, was indeed to rule against the applicants (see paragraph 16 above). They further noted that judicial precedent was not a binding source of law in Serbia, and emphasised that the domestic courts were independent in their work. Lastly, the Government pointed out that the inconsistency alleged by the applicants concerned the merits of their claims only, rather than any procedural issue, and did not involve the Supreme Court's case-law nor did it relate to any prior systemic and/or grave injustice.

55. The applicants reaffirmed their complaints.

56. The Court notes that whilst certain divergences in interpretation could be accepted as an inherent trait of any judicial system which, just like the Serbian one, is based on a network of trial and appeal courts with authority over a certain territory, in the cases at hand the conflicting interpretations stemmed from the same jurisdiction, i.e. the District Court in Belgrade as the court of last resort in the matter (see, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor v. Romania*, no. 21911/03, § 29, 24 March 2009), and involved the inconsistent adjudication of claims brought by many persons in identical situations even after the adoption of the District Court's "opinion" of 27 September 2006 (see paragraph 16 above). Since these conflicts were not institutionally resolved, all this created a state of continued uncertainty, which in turn must have reduced the public's confidence in the judiciary, such confidence, clearly, being one of the essential components of a State based on the rule of law. The Court therefore, without deeming it appropriate to pronounce as to what the actual outcome of the applicants' lawsuits should have been (see, *mutatis mutandis*, *Garcia Ruiz v. Spain* [GC], no. 30544/96, § 28, ECHR 1999- I), considers that the judicial uncertainty in question has in itself deprived them of a fair hearing before the District Court in Belgrade. There has consequently been a violation of Article 6 § 1 on this account (see, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor v. Romania*, cited above, § 32, 24 March 2009).

57. Having regard to this finding of a violation, the Court considers that it is not necessary to examine whether, in this case, there has also been a violation of Articles 13 and 14 taken together with Article 6 § 1 of the Convention (see, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor v. Romania*, cited above, § 33).

III. APPLICATION OF ARTICLE 41 OF THE CONVENTION

58. Article 41 of the Convention provides:

"If the Court finds that there has been a violation of the Convention or the Protocols thereto, and if the internal law of the High Contracting Party concerned allows only partial reparation to be made, the Court shall, if necessary, afford just satisfaction to the injured party."

A. Damage

59. The applicants requested that the State be ordered to pay, from its own funds, the respective sums sought in their suits brought against JAT Airways.

60. The Government contested those claims.

61. Having regard to the violation found in the present case and its reasons for so doing (see paragraph 56 above, particularly the reference to the outcome of the applicants' suits), as well as in view of the provisions of Article 422.10 of the Civil

Procedure Act 2004 (see paragraph 41 above), the Court considers that the applicants' claims must be rejected.

B. Costs and expenses

62. Each applicant also claimed the costs and expenses incurred in the domestic proceedings, another EUR 280 each for the application giving rise to the proceedings before the Court, as well as a total of approximately EUR 1,400 in Serbian Dinars for the submission of their joint written observations and the related translation costs.

63. The Government contested those claims.

64. According to the Court's case-law, an applicant is entitled to the reimbursement of costs and expenses only in so far as it has been shown that these have been actually and necessarily incurred and were also reasonable as to their quantum. In the present case, regard being had to the documents in its possession and the above criteria, the Court considers it reasonable to award each applicant EUR 300 for their costs and expenses incurred in connection with their Strasbourg case (see, *mutatis mutandis*, *R. Kačapor and Others v. Serbia*, nos. 2269/06, 3041/06, 3042/06, 3043/06, 3045/06 and 3046/06, §§ 130-135, 15 January 2008).

65. As regards the costs and expenses incurred domestically, the Court is of the opinion that they must be rejected given the provisions of Articles 42.10 and 149 of the Civil Procedure Act 2004 (see paragraphs 41 and 38 above, in that order).

C. Default interest

66. The Court considers it appropriate that the default interest should be based on the marginal lending rate of the European Central Bank, to which should be added three percentage points.

FOR THESE REASONS, THE COURT UNANIMOUSLY

1. *Decides* to join the applications;
2. *Declares* the applications admissible;
3. *Holds* that there has been a violation of Article 6 § 1 of the Convention;
4. *Holds* that it is not necessary to examine separately the applicants' complaints under Articles 13 and 14 taken together with Article 6 § 1 of the Convention;
5. *Holds*
 - (a) that the respondent State is to pay each applicant, within three months as of the date on which this judgment becomes final in accordance with Article 44 § 2 of the Convention, EUR 300 (three hundred euros) for the costs and expenses incurred before the Court, which sum is to be converted into the respondent State's national currency at the rate applicable on the date of settlement, plus any tax that may be chargeable to the applicants;

(b) that from the expiry of the above-mentioned three months until settlement simple interest shall be payable on the above amounts at a rate equal to the marginal lending rate of the European Central Bank during the default period plus three percentage points;

6. *Dismisses* the remainder of the applicants' claim for just satisfaction.

Done in English, and notified in writing on 1 December 2009, pursuant to Rule 77 §§ 2 and 3 of the Rules of Court.

Sally Dollé
Registrar

Françoise Tulkens
President“